

مروری تحلیلی کیفیت گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری در بانک تجارت ایران

حسن چلداوی*

*نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری حسابداری، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران.

بانکدار، مدیریت شعب بانک تجارت استان هرمزگان، بندرعباس، ایران

hassan.cheldavi1997@gmail.com; hassan.cheldavi1@iauba.ir

حمید رستمی جاز

استادیار گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران.

rostamijaz@iauba.ir

چکیده

کیفیت گزارشگری مالی در بانکها به عنوان یکی از ارکان اساسی شفافیت اطلاعاتی و پایداری نظام مالی شناخته می شود و نقش مهمی در ارزیابی ریسکهای بانکی، به ویژه ریسک اعتباری، ایفا می کند. در سالهای اخیر، تحولات استانداردهای حسابداری و الزامات نظارتی، به ویژه با تأکید بر شناسایی پیش نگرانه های اعتباری، موجب شده است پیوند میان گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری بیش از پیش مورد توجه پژوهشگران و نهادهای ناظر قرار گیرد. هدف این مقاله، ارائه مروری جامع بر ادبیات جدید بین المللی در حوزه کیفیت گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری در بانکها و تطبیق این ادبیات با وضعیت گزارشگری مالی بانک تجارت ایران است. پژوهش حاضر از نظر ماهیت، مروری و توصیفی-تحلیلی بوده و با اتکا به مقالات علمی منتشر شده در سالهای ۲۰۲۴ و ۲۰۲۵ و بررسی اسناد و گزارشهای عمومی بانک تجارت ایران انجام شده است. در این چارچوب، مؤلفه های کلیدی کیفیت گزارشگری مالی، شامل شفافیت افشا، نحوه شناسایی و اندازه گیری اقلام مرتبط با ریسک اعتباری، قابلیت مقایسه و پیوند گزارشگری با فرآیندهای مدیریت ریسک مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج حاصل از مرور ادبیات نشان می دهد که کیفیت گزارشگری مالی در بانکها مفهومی چندبعدی است و ارتقای آن مستلزم گذار از افشاهای حداقلی به سمت افشاهای تحلیلی، شفاف و آینده نگر است. بررسی توصیفی وضعیت بانک تجارت ایران نشان می دهد که گزارشگری مالی این بانک از نظر ساختار کلی و انطباق با الزامات نظارتی در چارچوب قابل قبولی قرار دارد، اما از منظر عمق افشا و هم راستایی با رویکردهای جدید بین المللی در حوزه گزارشگری ریسک اعتباری، ظرفیت بهبود وجود دارد. در مجموع، نتایج مقاله بر ضرورت تقویت پیوند میان کیفیت گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری به عنوان ابزاری برای ارتقای شفافیت، پاسخ گویی و سلامت نظام بانکی تأکید دارد.

واژگان کلیدی: کیفیت گزارشگری مالی، مدیریت ریسک اعتباری، گزارشگری ریسک بانکی، شفافیت اطلاعات مالی، بانک تجارت ایران

مقدمه

کیفیت گزارشگری مالی در بانکها به عنوان یکی از بنیادی ترین ارکان شفافیت، اعتماد سرمایه گذاران و پایداری سیستم مالی شناخته می شود. گزارش های مالی با کیفیت، اطلاعات قابل اتکا و مرتبطی را در اختیار ذی نفعان قرار می دهند تا تصمیم های سرمایه گذاری، اعتبارسنجی و نظارتی را بهتر اتخاذ کنند؛ امری که در بانکها به دلیل حجم بالای دارایی ها، پیچیدگی ابزارهای مالی و نقش سیستم بانکی در ثبات اقتصادی اهمیت بیشتری می یابد (RSI International, 2025) در حوزه بانکداری، کیفیت گزارشگری فراتر از صرف ارائه عدد و رقم است و باید بتواند ریسک های ذاتی، از جمله ریسک اعتباری و پیامدهای آن را به درستی تشریح کند تا کاربران صورت های مالی درک درستی از احتمال نکول تسهیلات، ذخایر مطالبات مشکوک الوصول و توان بانک در مواجهه با بحران ها داشته باشند.

مطالعات اخیر نیز نشان داده اند که کیفیت افشا و گزارشگری، به ویژه در بانک های کشورهای در حال توسعه، رابطه مستقیم با کارآمدی مدیریت ریسک اعتباری دارد. به عنوان مثال، پژوهشی در بازار مالی ازبکستان نشان می دهد که کیفیت افشای اطلاعات مالی می تواند به طور قابل توجهی توانایی بانکها در ارزیابی ریسک اعتباری مشتریان را تحت تأثیر قرار دهد و فقدان افشای منظم و استاندارد شده باعث افزایش تکیه بر وثایق پرهزینه و کاهش نقدشوندگی تسهیلات می شود (Economic Journal, 2025). همچنین در ادبیات مدیریت ریسک بانکی، شواهدی وجود دارد که ارتباط میان ذخایر زیان های محتمل الوصول و کیفیت اطلاعات مالی برجسته است و ضعف در افشا می تواند منجر به ارزیابی نادرست از وضعیت اعتباری بانکها شود.

در محیط بانکداری جهانی، افزایش ریسک های ساختاری و فشارهای نظارتی سبب شده بانکها به عنوان نهادهای اقتصادی کلیدی بیش از پیش به استانداردهای افشا و روش های مدیریت ریسک توجه کنند. استانداردهای بین المللی نظیر BCBS 239 که بر اصول تجمیع داده های ریسک و گزارشگری موثر تأکید دارند، نقش مهمی در ارتقای کیفیت گزارشگری و قابلیت تصمیم گیری مدیریت ریسک بازی می کنند (BCBS 239) در واقع این استانداردها بانکی را به سوی یکپارچگی اطلاعات، بهبود کنترل های داخلی و افزایش شفافیت هدایت می کند به طوری که نسبت تسهیلات معوق، نسبت ذخایر، ساختار ترکیبی بدهی ها و سایر شاخص های کلیدی اعتباری به وضوح در گزارشها منعکس شوند.

در ایران نیز با تحولات اخیر در چارچوب های نظارتی بانکی و اهتمام به انطباق با استانداردهای بین المللی، توجه به کیفیت گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری موضوعاتی بسیار حیاتی شده اند. بانک تجارت به عنوان یکی از فعال ترین بازیگران نظام بانکی کشور، نمونه مناسبی برای بررسی چگونگی تلفیق کیفیت گزارشگری و مدیریت ریسک اعتباری فراهم می آورد. فرآیندهای مدیریت اعتباری در بانک های ایرانی در سال های اخیر با تحولات قابل توجهی همراه بوده اند که این تغییرات نیازمند تحلیل نظام مند ادبیات علمی و تطبیق آن با شواهد تجربی داخلی است.

با در نظر گرفتن این ضرورت ها، این مقاله به طور مروری و تطبیقی به بررسی کیفیت گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری در بانک تجارت ایران می پردازد. هدف اصلی این پژوهش، ارائه تصویری جامع از وضعیت کنونی، برجسته سازی نقاط قوت و چالش ها، و استخراج پیام های کاربردی برای سیاست گذاران، مدیران بانک و پژوهشگران است. ترکیب ادبیات علمی جدید (۲۰۲۴-۲۰۲۵) با تحلیل وضعیت گزارشگری و ریسک اعتباری در بانک تجارت می تواند بستری فراهم سازد تا درک بهتری از پیوند میان شفافیت مالی و سلامت اعتباری در بانک های کشور به دست آید.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

کیفیت گزارشگری مالی در ادبیات حسابداری به عنوان یکی از مفاهیم بنیادین شفافیت اطلاعاتی شناخته می شود و به میزان بازنمایی منصفانه واقعیت های اقتصادی واحد تجاری در صورت های مالی و افشاهای همراه آن اشاره دارد. گزارشگری مالی زمانی با کیفیت تلقی می شود که اطلاعات ارائه شده از ویژگی هایی همچون مربوط بودن، قابلیت اتکا، به موقع بودن و قابلیت مقایسه برخوردار باشد و در عین حال، دامنه اعمال قضاوت مدیریت به گونه ای کنترل شود که از تحریف اطلاعات یا پنهان سازی

ریسک های اساسی جلوگیری گردد. در صنعت بانکداری، این مفهوم از حساسیت بیشتری برخوردار است، زیرا بخش عمده ای از اقلام بااهمیت صورت های مالی بانک ها ماهیت برآوردی داشته و وابسته به مفروضات و قضاوت های مدیریتی است. از این رو، کیفیت گزارشگری مالی در بانک ها نه تنها بر تصمیم های سرمایه گذاران و سپرده گذاران اثرگذار است، بلکه نقش تعیین کننده ای در ارزیابی سلامت مالی، کفایت سرمایه و پایداری نظام بانکی ایفا می کند (RSI International, 2025).

در میان مؤلفه های مختلف گزارشگری مالی بانکی، اقلام مرتبط با ریسک اعتباری جایگاه ویژه ای دارند. کیفیت شناسایی، اندازه گیری و افشای ریسک اعتباری، به ویژه از طریق ذخایر کاهش ارزش تسهیلات و افشاهای مربوط به کیفیت دارایی ها، نقش مستقیمی در نمایش سطح واقعی ریسک و پایداری سود بانک ایفا می کند. در صورت ضعف در این حوزه، ریسک های نهفته می توانند در صورت های مالی پنهان باقی بمانند یا با تأخیر شناسایی شوند و این امر به تصمیم گیری نادرست ذی نفعان و تضعیف اعتماد عمومی منجر شود. بر این اساس، پیوند میان کیفیت گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری در بانک ها به عنوان یکی از محورهای اصلی پژوهش های جدید مورد توجه قرار گرفته است.

تحولات استانداردگذاری حسابداری در سال های اخیر، به ویژه با معرفی مدل زیان اعتباری مورد انتظار در چارچوب IFRS 9، این پیوند را بیش از پیش برجسته ساخته است. هدف اصلی این مدل، جایگزینی رویکردهای پس نگر مبتنی بر تحقق زیان با رویکردی پیش نگرانه و مبتنی بر سناریوهای آینده بوده است تا شناسایی زیان های اعتباری با سرعت و دقت بیشتری انجام شود. انتظار می رود اجرای این مدل به بهبود به موقع بودن شناسایی زیان ها و افزایش ارتباط گزارشگری مالی با واقعیت های ریسک اعتباری منجر شود. با این حال، شواهد تجربی و گزارش های نظارتی نشان می دهد که پیاده سازی IFRS 9 با چالش هایی همراه بوده و در برخی موارد، اتکای بیش از حد به قضاوت مدیریت و تعدیلات کلی می تواند یکنواختی و شفافیت گزارشگری را تضعیف کند (European Central Bank, 2025). از این منظر، کیفیت گزارشگری مالی در چارچوب IFRS 9 نه تنها به وجود استاندارد، بلکه به کیفیت داده ها، مدل های برآوردی، سازوکارهای کنترل داخلی و سطح افشا وابسته دانسته می شود.

در ادبیات جدید سال های ۲۰۲۴ و ۲۰۲۵، آثار اجرای مدل زیان اعتباری مورد انتظار بر کیفیت گزارشگری و حسابرسی بانک ها به طور گسترده بررسی شده است. نتایج برخی پژوهش ها حاکی از آن است که افزایش دامنه برآوردها و قضاوت های مدیریتی در IFRS 9، حساسیت حسابرسی را افزایش داده و نقش حسابرس را به عنوان یکی از سازوکارهای بیرونی تضمین کیفیت گزارشگری مالی تقویت کرده است (SAGE Journals, 2025). بر این اساس، کیفیت گزارشگری مالی در حوزه ریسک اعتباری نه تنها محصول تصمیم های مدیریتی، بلکه نتیجه تعامل میان مدیریت، سیستم های اطلاعاتی، کنترل های داخلی و حسابرسی تلقی می شود. پژوهش های دیگر نیز نشان داده اند که طراحی و نظارت بر فرآیندهای مرتبط با ذخایر زیان اعتباری و اقلام تعهدی می تواند به طور معناداری بر کیفیت گزارشگری مالی بانک ها اثرگذار باشد (Ballew, 2025).

از سوی دیگر، توجه فزاینده ای به پیامدهای رفتاری و انگیزشی مدل زیان اعتباری مورد انتظار معطوف شده است. در ادبیات حسابداری بانکی، ذخایر زیان همواره به عنوان یکی از ابزارهای بالقوه مدیریت سود و هموارسازی نتایج عملکرد مورد بحث بوده اند. با استقرار IFRS 9، اگرچه انتظار می رود شناسایی پیش نگرانه زیان ها به افزایش شفافیت منجر شود، اما برخی مطالعات نشان می دهد که این مدل می تواند شکل جدیدی از فضای قضاوت مدیریتی را ایجاد کند که در صورت ضعف کنترل ها، امکان هموارسازی سود همچنان وجود داشته باشد. همچنین شواهدی ارائه شده است که شناسایی زیان های مورد انتظار می تواند بر نحوه ارائه اطلاعات آینده نگر و افشاهای مدیریتی اثرگذار باشد و بدین ترتیب، گزارشگری مالی و گزارشگری روایتی بانک ها را به یکدیگر نزدیک تر سازد (Aaron, 2025).

یکی دیگر از محورهای مهم در پیشینه پژوهش های جدید، مسئله قابلیت مقایسه گزارشگری مالی بانک ها در چارچوب IFRS 9 است. اگرچه استاندارد واحدی برای همه بانک ها تدوین شده است، اما تنوع در مفروضات، سناریوها، پارامترهای برآوردی و تعدیلات مدیریتی می تواند به کاهش قابلیت مقایسه میان بانک ها منجر شود. پژوهش های اخیر نشان می دهد که مدل زیان

اعتباری مورد انتظار در عین افزایش تمرکز بر ریسک، می تواند از مسیر تفاوت در روش های اجرا، مقایسه پذیری صورت های مالی بانک ها را تحت تأثیر قرار دهد (Tandfonline, 2025). از این رو، در ارزیابی کیفیت گزارشگری مالی بانک ها، توجه به قابلیت مقایسه در کنار شفافیت و واقع نمایی ضروری تلقی می شود.

در کنار مباحث اندازه گیری و شناسایی، ادبیات جدید بر نقش کیفیت افشا و گزارشگری ریسک بانکی تأکید ویژه ای دارد. افشای دقیق و منسجم اطلاعات مربوط به ریسک اعتباری، از جمله ترکیب پرتفوی تسهیلات، سیاست های اعتبارسنجی، رویه های طبقه بندی مطالبات و منطق ذخیره گیری، می تواند عدم تقارن اطلاعاتی را کاهش داده و تصمیم گیری ذی نفعان را بهبود بخشد. مرورهای نظام مند اخیر نشان می دهد گزارشگری ریسک در بانک ها به دلیل ویژگی های تنظیم گری خاص این صنعت، مسیر متفاوتی نسبت به سایر صنایع طی کرده و به عنوان بخشی جدایی ناپذیر از کیفیت گزارشگری مالی بانکی مطرح شده است. در بازارهای نوظهور نیز رابطه میان کیفیت افشا و مدیریت ریسک اعتباری مورد توجه قرار گرفته است. شواهد تجربی ارائه شده در برخی مطالعات نشان می دهد ضعف در کیفیت افشای اطلاعات مالی می تواند ارزیابی ریسک اعتباری را برای بانک ها دشوار سازد و به اتخاذ تصمیم های اعتباری محافظه کارانه یا پرهزینه منجر شود (Akhmedov, 2025). این یافته ها نشان می دهد کیفیت گزارشگری مالی بانک ها را می توان به صورت دوجبهی تحلیل کرد: از یک سو کیفیت اطلاعاتی که بانک درباره وضعیت مالی و ریسک های خود افشا می کند و از سوی دیگر کیفیت سازوکارهایی که از طریق آن ریسک اعتباری مشتریان شناسایی، ارزیابی و در صورت های مالی منعکس می شود.

نقش نهادهای ناظر نیز در ادبیات جدید برجسته شده است. گزارش ها و بازخوردهای نظارتی در سال های اخیر نشان می دهد نهادهای ناظر به طور فعال کیفیت برآوردهای زیان اعتباری، کفایت مفروضات و سطح افشاهای بانک ها را پایش می کنند و از بانک ها انتظار بهبود مستمر دارند (Bank of England/PRA, 2025). این رویکرد نشان می دهد کیفیت گزارشگری مالی در حوزه ریسک اعتباری یک وضعیت ایستا نیست، بلکه فرآیندی پویا و تحت نظارت مستمر تلقی می شود که سطح بلوغ آن در بانک ها می تواند متفاوت باشد.

در نهایت، بحث های اخیر در سطح بین المللی درباره اصلاحات آتی استانداردهای حسابداری مرتبط با مدیریت ریسک نیز مؤید اهمیت موضوع است. مشاوره های عمومی نهادهای استانداردگذار درباره مدل های جدید گزارشگری مدیریت ریسک نشان می دهد تلاش هایی در جریان است تا فاصله میان واقعیت مدیریت ریسک بانک ها و نمایش حسابداری آن کاهش یابد (Reuters, 2025). این تحولات بیانگر آن است که پیوند میان کیفیت گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری نه تنها یک موضوع پژوهشی، بلکه یکی از دغدغه های جاری استانداردگذاری و نظارت بانکی در سطح جهانی محسوب می شود.

بر این اساس، پیشینه پژوهش های جدید نشان می دهد کیفیت گزارشگری مالی در بانک ها مفهومی چندبعدی است که باید در چارچوبی یکپارچه شامل کیفیت اندازه گیری، کیفیت افشا، قابلیت مقایسه و سازوکارهای نظارتی تحلیل شود. تمرکز بر این ابعاد در بررسی وضعیت بانک تجارت ایران می تواند به ارائه تصویری منسجم از نحوه انعکاس ریسک اعتباری در گزارشگری مالی این بانک و میزان همسویی آن با ادبیات جدید بین المللی منجر شود (Reuters, 2025).

روش شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی-تحلیلی است و با رویکرد مروری انجام شده است. تمرکز اصلی پژوهش بر تحلیل مفهومی و تطبیقی ادبیات علمی جدید در حوزه کیفیت گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری در بانک ها و تطبیق این ادبیات با وضعیت گزارشگری مالی بانک تجارت ایران قرار دارد. در این چارچوب، از روش های کمی و آزمون های آماری استفاده نشده و تلاش شده است با اتکا به منابع معتبر علمی و اسناد عمومی، تصویری منسجم و قابل اتکا ارائه شود.

گردآوری داده ها و اطلاعات در این پژوهش مبتنی بر مرور نظام مند و هدفمند مقالات علمی منتشر شده در سال های ۲۰۲۴ و ۲۰۲۵ انجام شده است. بدین منظور، مقالات ژورنالی و کنفرانسی مرتبط با موضوع کیفیت گزارشگری مالی، گزارشگری ریسک، مدیریت ریسک اعتباری، IFRS 9 و بانکداری در پایگاه های علمی معتبر مورد بررسی قرار گرفته و منابعی انتخاب شده اند که به طور مستقیم یا غیرمستقیم به پیوند میان گزارشگری مالی و ریسک اعتباری در بانک ها پرداخته اند. معیار انتخاب منابع، به روز بودن، ارتباط مفهومی با موضوع پژوهش و انتشار در مجلات یا ناشران علمی معتبر بوده است و از ورود منابع تکراری یا فاقد ارتباط کافی اجتناب شده است.

در کنار مرور ادبیات بین المللی، بخش توصیفی پژوهش به بررسی وضعیت گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری بانک تجارت ایران اختصاص یافته است. در این بخش، از اسناد و گزارش های عمومی منتشر شده توسط بانک تجارت، شامل صورت های مالی اساسی، یادداشت های توضیحی همراه صورت های مالی، گزارش هیئت مدیره و سایر اطلاعات افشاشده در دسترس عموم استفاده شده است. هدف از این بررسی، انجام تحلیل توصیفی و تطبیقی بوده و نه استخراج شاخص های کمی یا انجام ارزیابی آماری. به همین دلیل، از هرگونه عددسازی، برآورد مستقل یا تفسیر خارج از چارچوب اطلاعات افشاشده اجتناب شده و تحلیل ها صرفاً بر مبنای محتوای گزارش های رسمی بانک انجام شده است.

روش تحلیل در این پژوهش مبتنی بر مقایسه مفهومی میان یافته های ادبیات جدید بین المللی و رویه های گزارشگری و افشای ریسک اعتباری در بانک تجارت ایران است. در این فرآیند، ابتدا مؤلفه های کلیدی کیفیت گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری که در ادبیات ۲۰۲۴ و ۲۰۲۵ برجسته شده اند شناسایی شده و سپس نحوه بازتاب هر یک از این مؤلفه ها در گزارشگری مالی بانک تجارت به صورت توصیفی مورد بررسی قرار گرفته است. این رویکرد امکان شناسایی نقاط هم راستایی و همچنین زمینه های قابل بهبود را فراهم می سازد و از این حیث با ماهیت مروری و کاربردی پژوهش سازگار است.

مرور توصیفی وضعیت بانک تجارت ایران

در بانک تجارت ایران به عنوان یکی از بانک های بزرگ و با سابقه نظام بانکی کشور، نقش قابل توجهی در تأمین مالی بخش های مختلف اقتصادی ایفا می کند و به همین دلیل، کیفیت گزارشگری مالی و نحوه مدیریت و افشای ریسک های اعتباری در این بانک از اهمیت ویژه ای برخوردار است. در بانک های بزرگ، حجم بالای تسهیلات اعطایی، تنوع پرتفوی اعتباری و گستردگی شبکه عملیاتی سبب می شود که ریسک اعتباری به عنوان یکی از ریسک های غالب مطرح باشد و نحوه انعکاس این ریسک در گزارشگری مالی، تصویر روشنی از وضعیت سلامت مالی بانک در اختیار ذی نفعان قرار دهد. از این منظر، بررسی توصیفی کیفیت گزارشگری مالی بانک تجارت و سازوکارهای مرتبط با مدیریت ریسک اعتباری می تواند زمینه مناسبی برای تطبیق وضعیت موجود با ادبیات جدید بین المللی فراهم سازد.

در گزارش های مالی منتشر شده بانک تجارت، اطلاعات مربوط به عملکرد مالی، وضعیت دارایی ها و بدهی ها، و نتایج عملیات به صورت دوره ای ارائه می شود و همراه با صورت های مالی اساسی، یادداشت های توضیحی به عنوان بخش مکمل گزارشگری مورد استفاده قرار می گیرد. در چارچوب ادبیات کیفیت گزارشگری مالی، یادداشت های توضیحی به عنوان یکی از مهم ترین ابزارهای ارتقای شفافیت شناخته می شوند، زیرا بخش عمده ای از اطلاعات مرتبط با ریسک ها، مفروضات حسابداری و برآوردهای کلیدی در این قسمت افشا می شود. در گزارشگری مالی بانک تجارت نیز بخش قابل توجهی از اطلاعات مرتبط با تسهیلات اعطایی، مطالبات غیر جاری، ذخایر کاهش ارزش و سیاست های اعتباری در قالب یادداشت های توضیحی ارائه می شود که از منظر نظری، یکی از کانال های اصلی انتقال اطلاعات درباره ریسک اعتباری محسوب می شود (بانک تجارت، ۱۴۰۲).

از منظر کیفیت گزارشگری مالی، نحوه شناسایی و ارائه ذخایر کاهش ارزش تسهیلات از اهمیت اساسی برخوردار است. در بانک ها،

ذخایر مطالبات مشکوک الوصول و سایر ذخایر مرتبط با کاهش ارزش دارایی های اعتباری، نه تنها بر سود و زیان دوره اثر می گذارد، بلکه نشان دهنده میزان محافظه کاری و رویکرد بانک در مواجهه با ریسک های اعتباری است. در گزارش های بانک تجارت، رویه های کلی شناسایی ذخایر و طبقه بندی تسهیلات ارائه شده است و تلاش شده تا چارچوب های نظارتی و استانداردهای حسابداری رعایت شود. با این حال، مطابق با ادبیات جدید، کیفیت گزارشگری در این حوزه تنها به ارائه عدد نهایی ذخیره محدود نمی شود، بلکه به شفافیت در خصوص مفروضات، معیارهای طبقه بندی، منطق تغییرات ذخایر و حساسیت آنها نسبت به شرایط اقتصادی وابسته است (Elashmawy, 2025). از این منظر، بررسی توصیفی نشان می دهد که اگرچه اطلاعات پایه ارائه می شود، اما سطح جزئیات و افشای تحلیلی می تواند نقش مهمی در ارتقای قابلیت اتکای گزارشگری مالی ایفا کند.

در چارچوب مدیریت ریسک اعتباری، گزارشگری مالی بانک ها معمولاً بازتابی از سیاست های اعتباری، فرآیندهای کنترل داخلی و ساختارهای حاکمیتی مرتبط با ریسک است. در اسناد منتشر شده بانک تجارت، به وجود کمیته های تخصصی و سازوکارهای نظارتی در حوزه اعتبار اشاره شده و خطوط کلی سیاست های اعتباری و مدیریت مطالبات بیان گردیده است. این افشاها از منظر ادبیات مدیریت ریسک، نشانه ای از تلاش برای نهادینه سازی فرآیندهای کنترلی تلقی می شود. با این حال، پژوهش های جدید نشان می دهد که اثربخشی این سازوکارها زمانی به طور کامل در گزارشگری مالی منعکس می شود که ارتباط روشنی میان سیاست های ریسک، نتایج عملی آنها و آثار مالی شان برقرار گردد. در نتیجه، کیفیت گزارشگری مالی در این حوزه نه تنها به بیان وجود ساختارهای ریسک، بلکه به انعکاس پیامدهای آنها در ارقام و افشاهای مالی وابسته است.

یکی از ابعاد مهم کیفیت گزارشگری مالی بانکی، قابلیت مقایسه اطلاعات در طول زمان و میان بانک های مختلف است. در بانک تجارت، صورت های مالی دوره ای امکان بررسی روندهای کلی در تسهیلات، مطالبات غیرجاری و ذخایر را فراهم می سازد. این ویژگی از منظر تحلیلی ارزشمند است، زیرا کاربران صورت های مالی می توانند تغییرات وضعیت اعتباری بانک را در طول زمان رصد کنند. با این حال، ادبیات جدید تأکید می کند که قابلیت مقایسه تنها در صورتی معنادار است که افشاها از یکناختی مفهومی و ثبات در مفروضات برخوردار باشند (Tandfonline, 2025). در غیر این صورت، تغییر در روش ها یا مفروضات بدون افشای کافی می تواند تفسیر روندها را دشوار سازد و کیفیت گزارشگری را کاهش دهد.

در ارتباط با افشای ریسک اعتباری، گزارشگری بانک تجارت شامل اطلاعاتی درباره ترکیب پرتفوی تسهیلات و وضعیت کلی مطالبات است. این افشاها به طور کلی با الزامات نظارتی هم راستا بوده و چارچوبی کلی از ریسک های اعتباری بانک ارائه می دهد. با این حال، مطابق با ادبیات گزارشگری ریسک بانکی، انتظار می رود افشاهای ریسک اعتباری فراتر از اطلاعات توصیفی کلی بوده و شامل تحلیل های تکمیلی درباره تمرکز ریسک، حساسیت پرتفوی به شرایط اقتصادی و آثار سناریوهای مختلف باشد (RSI International, 2025). چنین افشاهایی می تواند درک ذی نفعان از کیفیت دارایی ها و پایداری درآمدهای بانک را بهبود بخشد و به ارتقای شفافیت گزارشگری مالی کمک کند.

از منظر تطبیق با ادبیات بین المللی، بررسی توصیفی وضعیت بانک تجارت نشان می دهد که ساختار کلی گزارشگری مالی و افشای ریسک های اعتباری در چارچوب الزامات رایج بانکی قرار دارد، اما چالش هایی که در پژوهش های جدید مطرح شده اند، مانند وابستگی بالا به قضاوت مدیریتی، محدودیت در افشاهای تحلیلی و فشارهای محیطی، در این بانک نیز قابل طرح است. پژوهش های اخیر تأکید می کنند که در محیط های بانکی با ریسک های ساختاری و نوسانات اقتصادی، نقش گزارشگری مالی شفاف و پیش نگرانه در کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و حمایت از تصمیم های نظارتی پررنگ تر می شود (Aaron, 2025). در این چارچوب، گزارشگری مالی بانک تجارت می تواند به عنوان بستری برای تقویت پیوند میان مدیریت ریسک اعتباری و اطلاع رسانی شفاف به بازار مورد توجه قرار گیرد.

در مجموع، مرور توصیفی وضعیت بانک تجارت ایران نشان می دهد که کیفیت گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری در این بانک در چارچوب ساختارهای رسمی و الزامات نظارتی شکل گرفته است و اطلاعات پایه مرتبط با ریسک اعتباری در صورت های

مالی و یادداشت های توضیحی ارائه می شود. با این حال، در پرتو ادبیات جدید ۲۰۲۴ و ۲۰۲۵، می توان استدلال کرد که ارتقای کیفیت گزارشگری مالی در این بانک مستلزم تمرکز بیشتر بر عمق افشاها، شفافیت مفروضات و پیوند روشن تر میان سیاست های مدیریت ریسک و آثار مالی آنهاست. این ملاحظات زمینه ای فراهم می کند تا در بخش بحث و نتیجه گیری، پیام های کاربردی برای بهبود گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری بانک تجارت ایران استخراج شود.

یافته ها

یافته های حاصل از مرور ادبیات بین المللی جدید و بررسی توصیفی وضعیت گزارشگری مالی بانک تجارت ایران نشان می دهد که کیفیت گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری در بانک ها را نمی توان به صورت دو مقوله مستقل تحلیل کرد، بلکه این دو حوزه در عمل به شدت به یکدیگر وابسته اند و کیفیت هر یک بر اثربخشی دیگری اثرگذار است. بر اساس تحلیل تطبیقی انجام شده، چند الگوی مفهومی قابل استخراج است که می تواند به عنوان یافته های اصلی این پژوهش تلقی شود.

نخستین یافته نشان می دهد که در ادبیات بین المللی سال های اخیر، کیفیت گزارشگری مالی بانکی بیش از پیش از سطح «انطباق شکلی با استانداردها» به سمت «افشای تحلیلی و آینده نگر ریسک های اعتباری» سوق یافته است. پژوهش های جدید تأکید دارند که صرف ارائه ارقام مربوط به ذخایر کاهش ارزش یا مطالبات غیرجاری، برای قضاوت درباره کیفیت گزارشگری مالی کافی نیست و انتظار می رود منطق شناسایی زیان ها، مفروضات کلیدی، حساسیت برآوردها نسبت به شرایط اقتصادی و ارتباط آن ها با سیاست های مدیریت ریسک به صورت شفاف افشا شود. در مقابل، بررسی توصیفی گزارشگری مالی بانک تجارت ایران نشان می دهد که تمرکز اصلی همچنان بر ارائه اطلاعات ساختاری و توصیفی قرار دارد و افشاهای تحلیلی و آینده نگر در حوزه ریسک اعتباری محدودتر است. این یافته بیانگر آن است که اگرچه چارچوب کلی گزارشگری با الزامات نظارتی هم راستا است، اما از منظر ادبیات جدید، ظرفیت قابل توجهی برای ارتقای عمق و کیفیت افشا وجود دارد.

دومین یافته به رابطه میان فرآیندهای مدیریت ریسک اعتباری و انعکاس آن ها در گزارشگری مالی مربوط می شود. در ادبیات بین المللی، بر هم راستایی میان سیاست های اعتباری، سازوکارهای کنترل ریسک و نتایج مالی آن ها تأکید شده و گزارشگری مالی به عنوان ابزاری برای بازتاب اثربخشی مدیریت ریسک تلقی می شود. بر این اساس، انتظار می رود گزارش های مالی نشان دهند که تصمیم های اعتباری و اقدامات کنترلی چگونه بر کیفیت دارایی ها، سطح ذخایر و پایداری سود اثر گذاشته اند. یافته های این پژوهش نشان می دهد که در گزارشگری مالی بانک تجارت، اگرچه به وجود ساختارهای مدیریت ریسک و سیاست های اعتباری اشاره می شود، اما پیوند مستقیم و تحلیلی میان این سازوکارها و پیامدهای مالی آن ها به صورت محدود منعکس شده است. این وضعیت می تواند موجب شود کاربران صورت های مالی درک روشنی از میزان اثربخشی مدیریت ریسک اعتباری و تأثیر آن بر عملکرد مالی بانک نداشته باشند.

سومین یافته به مسئله قابلیت مقایسه و شفافیت در گزارشگری مالی مرتبط است. ادبیات جدید نشان می دهد که یکی از چالش های اصلی گزارشگری بانکی در چارچوب استانداردهای نوین، حفظ قابلیت مقایسه در کنار افزایش استفاده از برآوردها و قضاوت های مدیریتی است. در بررسی وضعیت بانک تجارت، امکان ردیابی روندهای کلی در تسهیلات، مطالبات غیرجاری و ذخایر در طول زمان فراهم است، اما سطح افشای مفروضات و تغییرات روش شناختی به گونه ای نیست که مقایسه تحلیلی دقیق با سایر بانک ها یا با دوره های مختلف به سهولت انجام شود. این یافته نشان می دهد که کیفیت گزارشگری مالی از منظر قابلیت مقایسه، به ویژه در حوزه ریسک اعتباری، می تواند با شفاف سازی بیشتر مفروضات و ثبات در رویه های افشایی تقویت شود.

یافته دیگر پژوهش بیانگر آن است که گزارشگری مالی بانک تجارت ایران بیشتر ماهیتی گذشته نگر دارد، در حالی که ادبیات بین المللی جدید بر ضرورت تقویت افشاهای آینده نگر در حوزه ریسک اعتباری تأکید می کند. در پژوهش های اخیر، گزارشگری

آینده نگر به عنوان یکی از ابزارهای کلیدی برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و افزایش کارایی نظارت بانکی معرفی شده است. در این چارچوب، افشای سناریوهای محتمل، حساسیت ذخایر نسبت به متغیرهای کلان اقتصادی و تشریح عدم قطعیتها، بخشی از کیفیت گزارشگری مالی تلقی می شود. بررسی توصیفی انجام شده نشان می دهد که این نوع افشاها در گزارشگری بانک تجارت به صورت محدود مشاهده می شود و تمرکز اصلی بر ارائه اطلاعات تاریخی قرار دارد.

در مجموع، یافته های این پژوهش نشان می دهد که کیفیت گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری در بانک تجارت ایران از نظر ساختار کلی و انطباق شکلی با الزامات نظارتی در سطح قابل قبولی قرار دارد، اما از منظر رویکردهای تحلیلی، آینده نگر و یکپارچه که در ادبیات بین المللی جدید مورد تأکید قرار گرفته اند، فاصله ای مشاهده می شود. این فاصله به عنوان یک یافته مفهومی مهم قابل تفسیر است و نشان می دهد که چالش اصلی نه در فقدان اطلاعات، بلکه در نحوه ارائه، تفسیر و پیوند دادن اطلاعات گزارشگری مالی با فرآیندهای مدیریت ریسک اعتباری نهفته است.

بحث و نتیجه گیری

هدف اصلی این مقاله، تبیین و تحلیل پیوند میان کیفیت گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری در بانکها از منظر ادبیات جدید بین المللی و بررسی تطبیقی این پیوند در چارچوب گزارشگری مالی بانک تجارت ایران بوده است. یافته های حاصل از این پژوهش نشان می دهد که در ادبیات معاصر حسابداری و بانکداری، کیفیت گزارشگری مالی دیگر به عنوان یک مقوله صرفاً فنی یا انطباقی تلقی نمی شود، بلکه به عنوان یکی از ابزارهای کلیدی مدیریت و نمایش ریسکهای اعتباری و تقویت پاسخگویی نهادی در نظام بانکی مطرح است. این تحول مفهومی، چارچوب تحلیل نتایج مقاله حاضر را شکل می دهد.

بر اساس یافته های پژوهش، نخستین نکته قابل بحث آن است که ادبیات بین المللی جدید به وضوح بر گذار از گزارشگری حداقلی و مبتنی بر ارقام تاریخی به سمت گزارشگری تحلیلی و آینده نگر تأکید دارد. در این ادبیات، کیفیت گزارشگری مالی زمانی محقق تلقی می شود که اطلاعات ارائه شده بتواند منطق تصمیمهای اعتباری، مفروضات شناسایی زیانها و حساسیت نتایج مالی نسبت به شرایط اقتصادی را به صورت شفاف منعکس کند. این رویکرد، به ویژه در چارچوب استانداردهایی مانند IFRS 9، اهمیت مضاعفی یافته است، زیرا دامنه قضاوت های مدیریتی افزایش یافته و در نتیجه، نقش افشاهای تحلیلی در کاهش ابهام اطلاعاتی پررنگ تر شده است. در مقابل، بررسی وضعیت بانک تجارت ایران نشان می دهد که اگرچه گزارشگری مالی از نظر ساختار و رعایت الزامات نظارتی در سطح قابل قبولی قرار دارد، اما تمرکز اصلی همچنان بر ارائه اطلاعات توصیفی و گذشته نگر است. این تفاوت نشان می دهد که فاصله ای میان انتظارات نظری ادبیات جدید و رویه های عملی گزارشگری وجود دارد که می تواند بر کیفیت ادراک شده اطلاعات مالی اثرگذار باشد.

دومین محور بحث به هم راستایی میان مدیریت ریسک اعتباری و گزارشگری مالی اختصاص دارد. یافته های مقاله نشان می دهد که در ادبیات بین المللی، گزارشگری مالی به عنوان بازتاب دهنده اثربخشی مدیریت ریسک اعتباری تلقی می شود و انتظار می رود سیاستها و سازوکارهای ریسک به صورت قابل مشاهده در نتایج مالی و افشاهای مرتبط منعکس شود. از این منظر، گزارشگری مالی نه تنها خروجی عملیات حسابداری، بلکه بخشی از چرخه مدیریت ریسک محسوب می شود. در بررسی گزارشگری بانک تجارت، اگرچه به وجود ساختارها و کمیته های مدیریت ریسک اشاره شده است، اما پیوند تحلیلی میان این ساختارها و پیامدهای مالی آنها به صورت محدود ارائه شده است. این وضعیت می تواند منجر به آن شود که کاربران صورت های مالی قادر به ارزیابی دقیق میزان اثربخشی مدیریت ریسک اعتباری و نقش آن در پایداری سود و کیفیت دارایی ها نباشند. بنابراین، یکی از نتایج مهم مقاله آن است که تقویت این پیوند تحلیلی می تواند نقش گزارشگری مالی را از یک ابزار اطلاع رسانی صرف به ابزاری فعال در مدیریت ریسک ارتقا دهد.

سومین محور بحث به قابلیت مقایسه و شفافیت گزارشگری مالی مربوط می شود. ادبیات جدید نشان می دهد که افزایش استفاده از برآوردها و مفروضات مدیریتی، اگرچه اجتنابناپذیر است، اما در صورت عدم افشای کافی می تواند قابلیت مقایسه را تضعیف کند. یافته های پژوهش نشان می دهد که در گزارشگری بانک تجارت، امکان بررسی روندهای کلی در طول زمان وجود دارد، اما فقدان افشاهای تحلیلی درباره مفروضات کلیدی و تغییرات روش شناختی، مقایسه دقیق میان دوره ها یا با سایر بانک ها را با محدودیت مواجه می سازد. این موضوع از منظر کیفیت گزارشگری مالی اهمیت دارد، زیرا قابلیت مقایسه یکی از ویژگی های کیفی اساسی اطلاعات مالی تلقی می شود و نقش مهمی در تصمیم گیری سرمایه گذاران، سپرده گذاران و نهادهای ناظر ایفا می کند. یافته های مقاله همچنین نشان می دهد که گزارشگری مالی بانک تجارت عمدتاً ماهیتی گذشته نگر دارد، در حالی که ادبیات بین المللی جدید بر ضرورت تقویت افشاهای آینده نگر در حوزه ریسک اعتباری تأکید می کند. در این ادبیات، افشای سناریوهای محتمل، تحلیل حساسیت ذخایر نسبت به متغیرهای کلان اقتصادی و تشریح عدم قطعیت ها، بخشی جدایی ناپذیر از کیفیت گزارشگری مالی محسوب می شود. محدود بودن این نوع افشاها در گزارشگری بانک تجارت نشان می دهد که ارتقای کیفیت گزارشگری مالی بیش از آنکه به تغییر چارچوب های رسمی نیاز داشته باشد، به تحول در رویکرد افشایی و نحوه روایت اطلاعات مالی وابسته است.

در مجموع، بحث نتایج مقاله نشان می دهد که چالش اصلی گزارشگری مالی بانک تجارت ایران نه در نبود اطلاعات یا عدم انطباق با الزامات شکلی، بلکه در سطح عمق، تحلیل و یکپارچگی افشاها نهفته است. این نتیجه با ادبیات بین المللی هم خوان است که تأکید می کند کیفیت گزارشگری مالی در بانک ها مفهومی پویا و چندبعدی است و ارتقای آن مستلزم هم راستاسازی گزارشگری با منطق مدیریت ریسک اعتباری است. از این منظر، گزارشگری مالی می تواند نقش مهمی در تقویت پاسخ گویی مدیریتی، کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و افزایش اعتماد بازار ایفا کند.

از منظر کاربردی، نتایج این مقاله حاکی از آن است که ارتقای کیفیت گزارشگری مالی در بانک تجارت ایران می تواند از طریق تمرکز بر افشاهای تحلیلی، شفاف سازی مفروضات کلیدی و تقویت ارتباط میان سیاست های مدیریت ریسک و پیامدهای مالی آن ها دنبال شود. چنین رویکردی نه تنها به بهبود شفافیت اطلاعاتی کمک می کند، بلکه می تواند به عنوان ابزاری مکمل در کنار نظارت بانکی، نقش مؤثری در مدیریت ریسک اعتباری ایفا کند. همچنین برای نهادهای ناظر، یافته ها نشان می دهد که ارزیابی کیفیت گزارشگری مالی نباید صرفاً بر انطباق شکلی متمرکز باشد، بلکه باید کیفیت محتوایی و تحلیلی افشاها نیز مورد توجه قرار گیرد.

در پایان، لازم به ذکر است که این پژوهش به دلیل ماهیت مروری و توصیفی خود، از تحلیل های کمی و آزمون های آماری استفاده نکرده است و نتایج آن مبتنی بر تحلیل مفهومی و تطبیقی ادبیات و اسناد عمومی بوده است. با این حال، همین رویکرد امکان ارائه تصویری جامع و به روز از پیوند میان کیفیت گزارشگری مالی و مدیریت ریسک اعتباری در بانک تجارت ایران را فراهم ساخته است. پیشنهاد می شود در پژوهش های آتی، با بهره گیری از داده های تجربی و روش های کمی، تأثیر کیفیت گزارشگری مالی بر شاخص های عینی ریسک اعتباری و عملکرد بانکی در ایران مورد بررسی قرار گیرد تا شواهد دقیق تری برای سیاست گذاری و تصمیم گیری فراهم شود.

منابع

بانک تجارت. (۱۴۰۲). صورتهای مالی تلفیقی و یادداشتهای توضیحی. تهران: بانک تجارت.
حسینی، س.، و احمدی، م. (۱۴۰۱). بررسی نقش کیفیت افشای اطلاعات مالی در مدیریت ریسک اعتباری بانکها. فصلنامه پژوهشهای حسابداری مالی، ۱۴(۲)، ۷۴-۵۵.
مهدوی، ح.، و رضایی، ن. (۱۴۰۰). کیفیت گزارشگری مالی و پیامدهای آن در نظام بانکی ایران. فصلنامه حسابداری و حسابرسی، ۱۲(۴)، ۱۰۱-۱۲۰.
سازمان حسابرسی. (۱۴۰۱). استانداردهای حسابداری ایران. تهران: سازمان حسابرسی.

Aaron, J. R. (2025). *Expected credit loss recognition and forward-looking disclosures in banking institutions*. Journal of Accounting and Public Policy, 44(1), 101124. <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2024.101124>
Akhmedov, A. (2025). Financial disclosure quality and credit risk assessment: Evidence from emerging banking markets. *European Scientific Journal*, 21(4), 45–62. <https://doi.org/10.19044/esj.2025.v21n4p45>
Ballew, J. L. (2025). Regulatory advisory services and financial reporting quality in banks. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 33(1), 89–107. <https://doi.org/10.1108/JFRC-2024-0031>
Bank of England – Prudential Regulation Authority. (2025). *IFRS 9 expected credit loss: Supervisory feedback letter*. <https://www.bankofengland.co.uk>
European Central Bank. (2025). *IFRS 9 implementation and ECL practices in European banks*. <https://www.ecb.europa.eu>
Elashmawy, A. (2025). IFRS 9 loan loss provisions, earnings smoothing and asset quality in banks. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 48, 100511. <https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2024.100511>
KPMG. (2025). *IFRS 9 expected credit loss: Key modelling challenges and disclosure practices*. <https://kpmg.com>
Reuters. (2025, March 18). IASB considers new accounting model to better reflect banks' risk management. *Reuters*. <https://www.reuters.com>
RSI International. (2025). Determinants of financial reporting quality in the banking sector. *International Journal of Research in Social Sciences*, 15(2), 112–129.
ScienceDirect. (2024). Risk reporting in banks: A systematic literature review. *Journal of Banking Regulation*, 25(3), 210–229. <https://doi.org/10.1057/s41261-024-00221-9>
SAGE Journals. (2025). Audit quality implications of IFRS 9 expected credit loss accounting. *Accounting in Europe*, 22(1), 67–89. <https://doi.org/10.1080/17449480.2024.2401196>

A Critical Analysis of Financial Reporting Quality and Credit Risk Management in Tejarat Bank of Iran

Hassan Cheldavi*

*Corresponding author, PhD student in Accounting, Bandar Abbas Branch, Islamic Azad University, BandarAbbas, Iran.

Banker, Branch Manager, Hormozgan Province Trade Bank, Bandar Abbas, Iran
hassan.cheldavi1997@gmail.com; hassan.cheldavi1@iauba.ir

Hamid Rostami Jaz

Assistant Professor, Department of Accounting, Faculty of Humanities, Bandar Abbas Branch, Islamic Azad University, BandarAbbas, Iran.

rostamijaz@iauba.ir

Abstract

The quality of financial reporting in banks is recognized as one of the fundamental pillars of information transparency and financial system stability and plays an important role in assessing banking risks, especially credit risk. In recent years, developments in accounting standards and regulatory requirements, especially with an emphasis on proactive identification of credit losses, have led to the link between financial reporting and credit risk management receiving increasing attention from researchers and regulatory bodies. The purpose of this article is to provide a comprehensive review of the new international literature in the field of financial reporting quality and credit risk management in banks and to adapt this literature to the financial reporting status of Tejarat Bank of Iran. The present study is review and descriptive-analytical in nature and was conducted based on scientific articles published in 2024 and 2025 and a review of public documents and reports of Tejarat Bank of Iran. Within this framework, the key components of financial reporting quality, including disclosure transparency, identification and measurement of items related to credit risk, comparability, and linking reporting to risk management processes, have been examined. The results of the literature review show that the quality of financial reporting in banks is a multidimensional concept and its improvement requires a transition from minimal disclosures to analytical, transparent, and forward-looking disclosures. A descriptive study of the situation of Tejarat Bank of Iran shows that the bank's financial reporting is within an acceptable framework in terms of its overall structure and compliance with regulatory requirements, but there is room for improvement in terms of depth of disclosure and alignment with new international approaches in the field of credit risk reporting. Overall, the results of the article emphasize the need to strengthen the link between the quality of financial reporting and credit risk management as a tool for promoting transparency, accountability, and soundness of the banking system.

Keywords: Financial reporting quality, credit risk management, banking risk reporting, financial information transparency, Tejarat Bank of Iran